

Az istenek asztalánál – az étel és a test szimbolikája az ókori Egyiptomban

Az ókori Egyiptomnak az étkezés nem csupán fizikai táplálék volt. Komplex szimbolikus és rituális jelentéssel bírt. A táplálkozás összefonódott az istenek kultuszával, az egyén szellemével, sőt, a társadalmi hierarchia kifejezésével is. A szervezet és az étel kapcsolata túlmutatott az alapvető szükségleten. Az étel, az istenekhez való kapcsolódás, a közösségi identitás, a halhatatlanság ígéretének az eszköze volt. A templomi szertartásokon a felajánlott kenyér, sör és hús nem csupán adomány volt, hanem a közvetlen kommunikáció a szellemi világgal, mely által az istenek áldása a földi életre is kiterjedt. A társadalmi dimenzió szintén meghatározó volt. Az étel minősége, mennyisége szintén kifejezte a hierarchikus rendet. A fáraó és a főpapok, már-már luxusételei, a húsfogyasztás ritkasága, az italok, a különleges fűszerek, mind-mind a státusz jelzői voltak. Mindeközben a köznép étrendje egyszerűbb, alapvető gabona, zöldségtartalmú volt. Ünnepi étkezések során az étel ajándékozása vagy megosztása erősítette a társadalmi kapcsolatokat. A test, mint szimbolikus és rituális elem, szintén nagy kulcsszerepet játszott. Az étel nem csupán a fizikai test tápláléka volt, hanem a lélek és a halhatatlan „KA” számára is biztosította az energiát. A rituálék során készített ételek, a sírokban elhelyezett táplálékok és az isteni áldozatok mind azt a célt szolgálták, hogy a test és a lélek harmóniában maradjon. Az egyén pedig az örök életben részesülhessen. Tehát a táplálék és a test közötti kapcsolat egyszerre társadalmi, vallási és spirituális jelentést hordozott és az étkezés minden aspektusa része volt az ókori egyiptomi világképnek. Kutatási kérdéseim közé tartozik, hogy miként kapcsolódott az étel az istenek kultuszához, és milyen üzeneteket közvetített a társadalmi és vallási hierarchiáról. Vizsgálatom célja feltárni, hogy az étel nem csupán a mindennapi élet szükségleteit szolgálta, hanem szimbolikus nyelvként működött, amely összekapcsolta az embert, az isteneket és a halhatatlan rendet. Tehát, mint a fentiekben is kiderül, az étel nem csupán táplálék volt. Az emberi megújulás legfontosabb és legmeghatározóbb hordozója volt. Érdekes azonban, hogy a mindennapi táplálkozás, mely inkább létfenntartó hatással bírt, és a szertartásos étkezés között nem húzódott nagyon éles határ. Az étel minden tekintetben az istenek ajándéka volt, mely a maat fenntartását szolgálta. Itt azonban megjelenik az áldozati ételek fogalma is, a halottaknak felkínált fogások sokasága, a szent italok fogyasztásának rituális jelentősége is. A templomban tartott napi rítusok során a papok bőséges lakomát készítettek az istenek számára. Kenyeret, húsokat, zöldségeket, gyümölcsöket. Sört és bort is helyeztek az oltárra. Természetesen az istenek „nem ettek” fizikai értelemben, azonban az egyiptomi ember számára a hit, -miszerint az étel KÁ-ja felszállt hozzájuk- igen fontos szerepet játszott. Így az áldozat nemcsak táplálék volt, hanem csatorna is az ember és az istenek közt. A felajánlás természetesen hálaadást, védelmezést és teremtést is hordozott magában. Tehát egy ilyen

eseményen az ételek teste táplálta az embert, a test pedig részesült a visszaszálló szakrális energiából. A halottkultuszban az ételek szerepe még hangsúlyosabb volt. Az egyiptomi ember úgy gondolta, hogy az eltávozott lélek a földön túl is igényli a földi ételt. A sírok falain gyakran ábrázoltak ételeket és a kamrákba valódi ételáldozatokat is helyeztek. Kenyereket, gyümölcsöket, édességeket és sok esetben sört is. Ezek nem pusztán a túlvilágra szánt csomagok voltak, hanem a test újjászületésének és az élet folytonosságának a jelképei is. A kenyér az élet, a bőség és az istenség jelképe volt. A sör, amelyet Hórusz és Hathor ajándékának tekintettek, a közösségi ünnepek és a vallási rítusok nélkülözhetetlen eleme volt. A gyümölcsök, főleg a datolya és a szőlő a termékenység és a ciklikus megújulás jelképe volt. Így az ókori Egyiptomban az étel és a test nem különálló fogalmak, hanem egymást, kölcsönösen meghatározó, szakrális jelentések. A táplálkozás nemcsak fenntartotta az embert, mint működő szervezetet, hanem pszichésen és spirituálisan is megtisztította. A különböző rituálékban a testképet és az étkezést szorosan összekapcsolták, mivel úgy hitték, hogy a test lehet az isteni jelenlét hordozója, és a helyes táplálkozás képes fenntartani a *maat*, a világrend működését. A testkép nagyon fontos, meghatározó szerepet játszott, a papoknak például nemcsak lelki, hanem testi tisztaságot is fenn kellett tartaniuk. Böjtökkel, ételekkel és illatos olajokkal készültek a szertartásokra. Az étel nemcsak tisztított ilyenkor, hanem a test finomhangolását is elősegítette. Így alkalmassá tette viselőjét az istenekkel szembeni kommunikációra. Úgy is tartották, hogy bizonyos ételek elősegítették a test életerejének megújulását. A test, mint szimbolikus médium különösen jól megfigyelhető az egyiptomi művészetben. A freskók, az ábrázolások nemcsak esztétikai célt szolgáltak, hanem a test ideális állapotát is jelölték. Az alakok gyakran fiatalosak, egészségesek és erőteljesek, függetlenül attól, hogy milyen korban éltek. Ennek oka az, hogy a halott a túlvilágon is élt, ezen keresztül nyerte vissza életerejét. Ezen a szimbolikus jelentésen keresztül vált halhatatlanná. A test és az étel a sírművészetben is egymást kiegészítő, rituális egységet alkotott. Az étkezési szokásoknak jelentős egészségügyi célja is volt. Az egyiptomiak a testi és lelki tisztaságot szorosan összekapcsolták: a tiszta étel „tisztává” tette a testet, a test tisztasága pedig lehetővé tette a lélek harmóniáját. Egyes ünnepekhez és rituálékhoz böjt vagy meghatározott étrend tartozott, amelyek célja a szervezet megtisztítása és a test felkészítése az isteni erők befogadására. A túlzások, például a mértéktelen evés vagy részegség, negatív, széthullást és káoszt idéző jelenségnek számítottak, ezért a mértékletesség csak nemes erkölcsi elv, hanem vallási követelmény is volt. A legfontosabb élelmek közül a búza emelkedett ki. Az élet körforgásának és a megújulás fogalmának tették. Nemcsak a kenyér alapanyagaként szolgált, hanem vetésre, aratásra, őrlésre is alkalmazták. Az élet-halál-újjászületés folyamatának földi megfelelőjeként jelent meg. Ozirisz mítoszában a sarjadó búzaszálakat gyakran Ozirisz testéből kinövő életként ábrázolták, hangsúlyozva a növényi mag regeneratív erejét. A bor és a sör a rituális kommunikáció eszközei is voltak. A sör a

mindennapokban is szerepelt, de áldozati eszközként is használták. Hathor, a mámor és az öröm istennője különleges kapcsolatban állt az italokkal: a hozzá fűződő ünnepeken a sör és bor fogyasztása az istennővel való közvetlen kapcsolat élményét szimbolizálta. Úgy vélték, hogy a bódulat lehetővé teszi az isteni üzenetek befogadását, így az ital a transzcendenskel való kommunikáció egyik csatornája lett. A méz is kiemelkedő szerepet játszott és szimbolikus tartalommal is bírt. A méz az istenek eledeleként számított: édes íze és ritkasága miatt a halhatatlanságot, a tisztaságot és a kozmikus rendet testesítette meg. Az áldozati oltárokon gyakran helyeztek el mézes süteményeket és illatos fűszereket, hogy azok életereje felszálljon az istenekhez. A fűszerek különösen erőteljes szimbolikus jelentéssel bírtak, mivel illatuk révén a láthatatlan világot idézték meg; a halotti szertartások során az emlékezés és a tisztulás eszközei voltak. Az ókori egyiptomi művészetben az étel és az étkezés ikonográfiája különösen gazdag és sokrétű volt. A festményeken, domborműveken az élet apró pillanatait is megjelentették, de a vallási hitvilág lényeges elemeit is tükrözték. A hit szerint a fentebb említett sírberendezések egyfajta mágikus funkciót töltöttek be. A domborművek különleges részletességgel mutatták be az ételkészítés fázisait is: láthatunk gabonaőrlést, kenyérdagasztást, sörfőzést vagy állatok feldolgozását. Ezek a jelenetek nemcsak a mindennapi munkát örökítik meg, hanem hangsúlyozzák, hogy az ételkészítés maga is rituális jelentőséggel bírt a termények átalakítása az élet fenntartásának aktusa volt. Az ételminták és rituális tárgyak értelmezése szintén sokat elárul az egyiptomi gondolkodásmódról. A sírokban gyakran találtak miniatűr ételeket és ételkészítő eszközöket: apró kenyereket, kerámia edényeket, húsmodelleket. Ezek nem játékok voltak, hanem mágikus funkcióval bíró tárgyak, amelyek a túlvilágon is működőképes formában szolgálták a halottat. A festett áldozati jelenetekkel együtt ezek tették teljessé azt a szimbolikus rendszert, amelyben az étel az élet, a védelem és a megújulás hordozója volt. Az ókori Egyiptomban az étel sokkal több volt egyszerű tápláléknál. A vallás, a társadalmi rend és az emberi lét spirituális értelmezésének egyik legfontosabb hordozója. Minden falat az istenek ajándéka volt. A kenyér, a sör, a gyümölcsök, a fűszerek és a hús áldozati jelentéssel bírtak, és az istenekkel való kommunikáció szimbolikus közvetítőiként működtek. Így az étkezés egyszerre jelentett hálaadást, teremtő aktust és védelmező gesztust. Az étel az ókori Egyiptomban szimbolikus nyelvként működött. Összekötötte az embert a közösséggel, a természeti ciklusokkal, az istenek világával és a halhatatlanság ígéretével. Az étkezés minden mozzanata a világ rendjéhez, az élet megőrzéséhez és a spirituális újjászületéshez kapcsolódott egyfajta kapocsként az emberi és az isteni szféra között.

© copyright

Felhasznált irodalom:

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Egyiptom>

<https://bharata.hu/tudatos-taplalkozas/okor-novenyi-taplalkozasa-ii-egyiptom/>

<https://femina.hu/terasz/okori-egyiptomi-etelek/>

https://maatkara.extra.hu/enciklopedia/etel_ital1.htm

<https://anubistravel.com/blog/egyiptom-gasztronomiaja-a-legfinomabb-fogasok>

https://sablonmentes.blog.hu/2021/04/14/egyel_ugy_mint_egy_farao_egyiptomi_gasztrokalandok

<https://gammo.hu/hirek/okori-lakomak>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Mindennapi_élet_az_ókori_Egyiptomban

Óegyiptomi gasztronómia Ókor Portál <https://okorportal.hu> > 2013/02 > 2005_3_gyori